

Erfgoedproject Huis te Manpad

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek
www.hv-hb.nl

Doel en onderdelen

Doel, algemeen

- herkenning van (eigen) erfgoed
- waardering voor erfgoed en helpen oog te krijgen voor wat bewaard moet worden
- door waardering van eigen erfgoed oog krijgen voor erfgoed van anderen
- verbanden zien tussen vroeger en nu
- ontdekken dat niets er zomaar is

Doel: specifiek

- iets leren over de geschiedenis van Heemstede
- de betekenis van de landgoederen in en rond Heemstede ontdekken

Het project Huis te Manpad kan worden gebruikt bij lessen over bijvoorbeeld:

- De Gouden Eeuw, eeuw van de handelslieden en kooplui
- De 18de eeuw, hoe mensen leven en wonen
- Vrijtijdsbesteding van de rijken: jachtpartij en buitenverblijven
- De sociaal-economische verhoudingen
- De ontstaansgeschiedenis van de eigen woonplaats, Heemstede
- Maatschappelijke betrokkenheid: wat moet bewaard worden en waarom, kennismaken met organisaties die zich inzetten voor behoud cultuur, leren buiten de klas.

Onderdelen

Dit project bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Achtergrondinformatie
2. Lessuggesties als voorbereiding van het bezoek aan het Huis te Manpad
3. Bezoek aan Huis te Manpad
4. Lessuggesties na het bezoek

1. Achtergrondinformatie

In de 17de en 18de eeuw lieten veel rijke burgers uit de steden, met name kooplieden en handelaars, een buitenplaats aanleggen in een voor hen meer aangename omgeving dan de stad. Nabijgelegen bos- en waterrijke gebieden hadden hierbij de voorkeur. De Vechtstreek en de strook langs de binnenste duinenrij in Kennemerland zijn hier bekende voorbeelden van. Tussen Haarlem en Leiden zijn talrijke landgoederen aangelegd. De afgelopen twee eeuwen zijn veel landhuizen verdwenen en van een aantal rest thans alleen nog de naam. Zuinig zijn op datgene wat is overgebleven is belangrijk. In Heemstede en directe omgeving zijn nog enkele prachtige voorbeelden van landgoederen bewaard gebleven, zoals het Huis te Manpad, De Hartekamp, Bosbeek en Mariënheuvel.

Het doel van dit project is leerlingen kennis te laten nemen van de historische ontwikkeling die zich tijdens de afgelopen eeuwen heeft voltrokken, met accent op de landgoederen.

Het Thema 'wonen' in de 17de en 18de eeuw komt in enkele hedendaagse geschiedenismethodes aan bod. Het bijzondere van dit project is dat, in het kader van de erfgoededucatie, de onmiddellijke omgeving betrokken wordt. De leerstof van dit project kan worden gezien als verdieping en verrijking van de in de methodes aangeboden lesstof. De leerkracht bepaalt zelf wat wordt aangeboden en de samenhang met andere vak- en vormingsgebieden moet door de leerkracht worden aangebracht (zie ideeën onder 'Lessuggesties').

Essentieel in dit project is een bezoek aan Huis te Manpad. De excursies op het landgoed worden begeleid door vrijwilligers (zie informatie onder 'Bezoek aan Huis te Manpad'). Verwacht wordt dat de leerlingen globaal weet hebben van de begrippen Franse en Engelse tuin.

Waarom buitenplaatsen in deze streek?

NB: Deze achtergrondinformatie wordt gegeven in aansluiting op een geschiedenisles van de op school gebruikte methode wanneer dit aan de orde komt en kan vervolgens specifiek lokaal worden gemaakt.

Rijke mensen wilden een buitenplaats, want:

- het water van de grachten was vervuild
- in de zomermaanden was het stoffig in de steden en het stonk er
- binnen de steden was geen plek voor uitbreiding; de stadsmuren werden zo kort mogelijk gehouden
- een buitenplaats was een statussymbool

De streek tussen Haarlem en Leiden, de binnenduinenrand, was erg aantrekkelijk om er een buitenplaats aan te leggen:

- frisse lucht, natuur en rust
- jacht was een populaire sport en kon in dit gebied worden bedreven
- er was volop schoon water aanwezig
- er was bereikbaarheid over land en water
- ook economische aspecten speelden een rol: houtproductie en zandafgraving, bijvoorbeeld ten behoeve van stadsuitbreiding (Zandvaartkade, Eerste Aanleg, zie erfgoedproject Binnenweg)

Veel buitenplaatsen lagen tussen de doorgaande weg (de huidige Herenweg) en de Leidsevaart. De Herenweg werd voornamelijk benut door rijke burgers die per koets reisden (al was dit door de vele kuilen, het stof en de modder niet altijd even comfortabel).

De weg over de trekvaarten was voor het personenvervoer van belang, maar werd ook gebruikt voor het vervoer van postpakketten, kleine goederen en het personeel van de landhuizen.

Leerlingen kunnen op oude kaarten zoeken naar namen van buitenplaatsen in de buurt van Heemstede, Haarlem en Bennebroek.

2. Lessuggesties als voorbereiding van het bezoek het Manpad

1. Ontwerpen van een tuin

In de klas wordt een klassengesprek gehouden waarin leerlingen worden uitgedaagd een tuin te ontwerpen voor iemand met veel geld.

Welke elementen zouden in zo'n tuin opgenomen kunnen komen (kas, vijver, zwembad, doolhof, moestuin, tennisbaan, beelden, gazon enz.)

2. Franse en Engelse tuinen - 1

Geef een korte inleiding over de stijlkenmerken van Franse en Engelse tuinen

(Franse stijl: vooral strakke, geometrische lijnen, rechte waterpartijen, buxushagen, soms doolhoven. Voorbeelden: Marot, Le Notre)

(Engelse stijl: romantisch, slingerpaden, slingervijvers, doorkijkjes, bruggetjes. Voorbeelden: Zocher sr. en jr.)

Laat enkele foto's zien van Huis te Manpad.

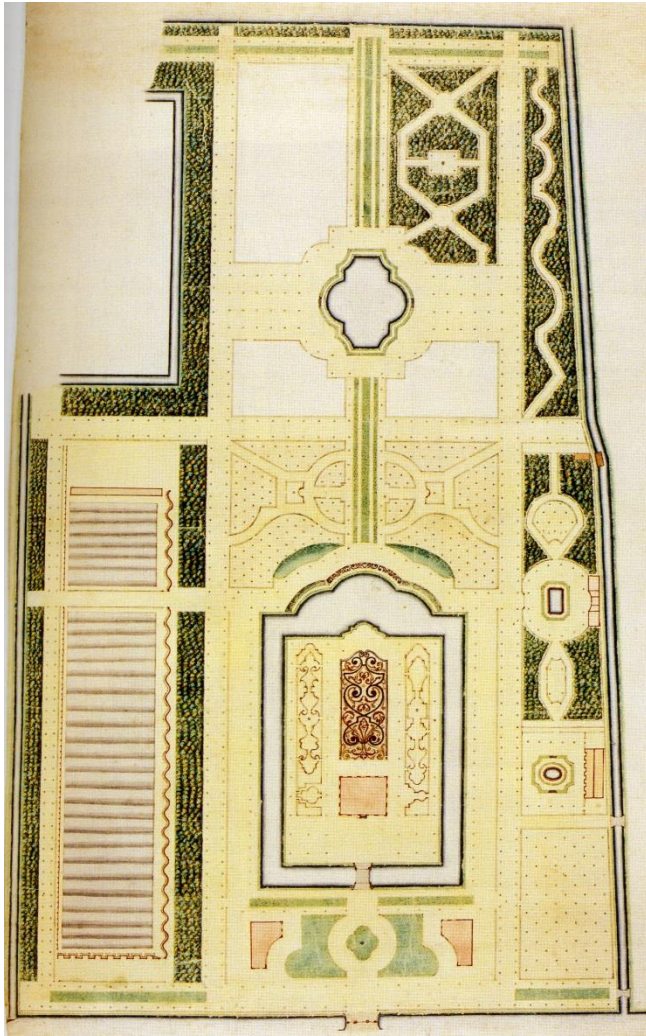

Manpad voorzijde

Manpad achterzijde

Leerlingen krijgen een plattegrond van het oorspronkelijke ontwerp van de tuin van het Huis te Manpad en beschrijven wat ze zien.

Plattegrond Huis te Manpad en tuin, 18de eeuw

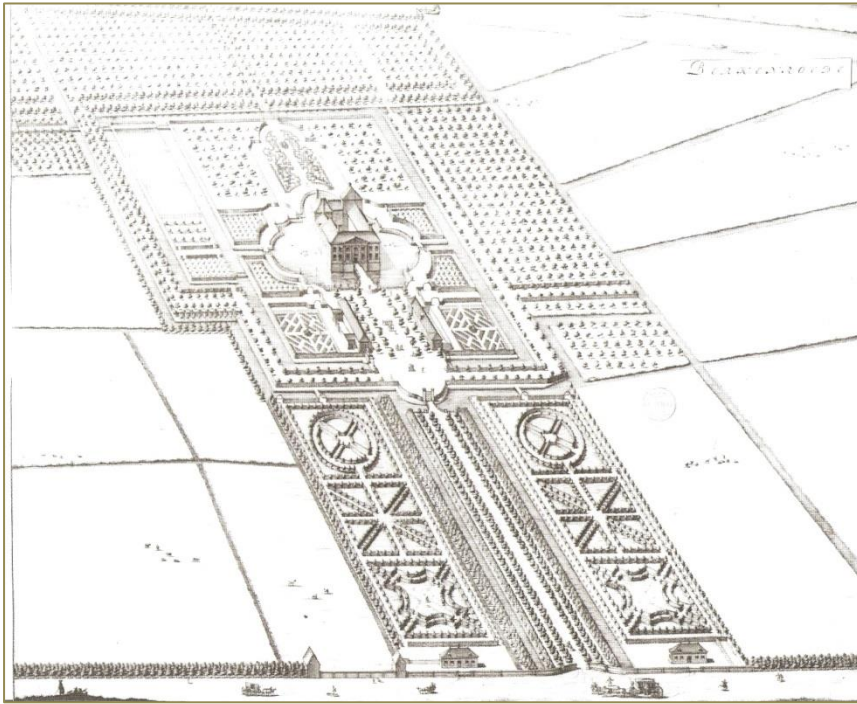
Vervolgens kan worden verteld dat tuinontwerpen ook aan mode onderhevig zijn.

3. Franse en Engelse tuinen - 2

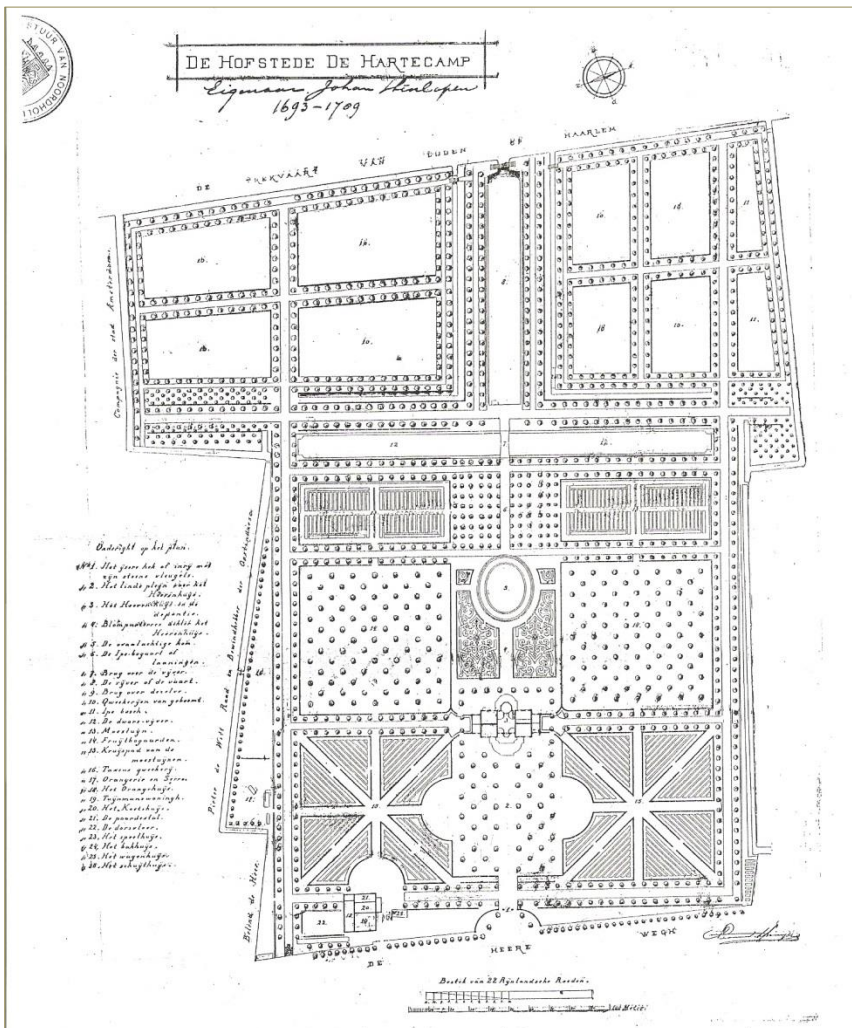
Leerlingen krijgen de opdracht op internet voorbeelden te zoeken van tuinen ontworpen in de Franse en Engelse stijl. Voorbeelden worden vergeleken.

4. Franse en Engelse tuinen - 3

Laat enkele afbeeldingen zien van tuinen in zowel de Franse als de Engelse stijl. Leerlingen beschrijven welke verschillen ze zien.

Berkenrode, Heemstede

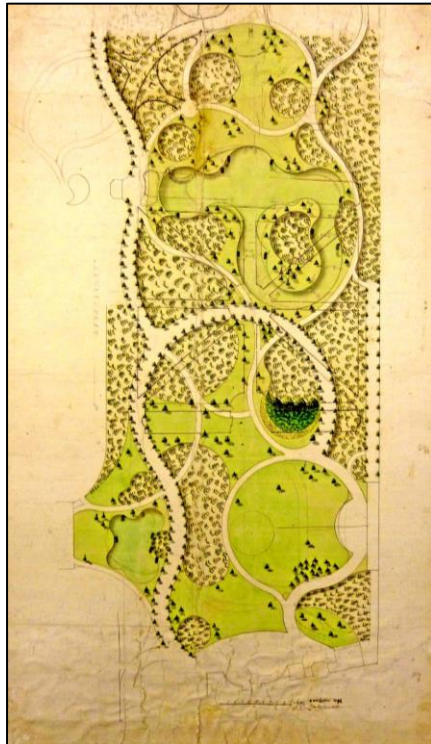
Hartekamp, Heemstede

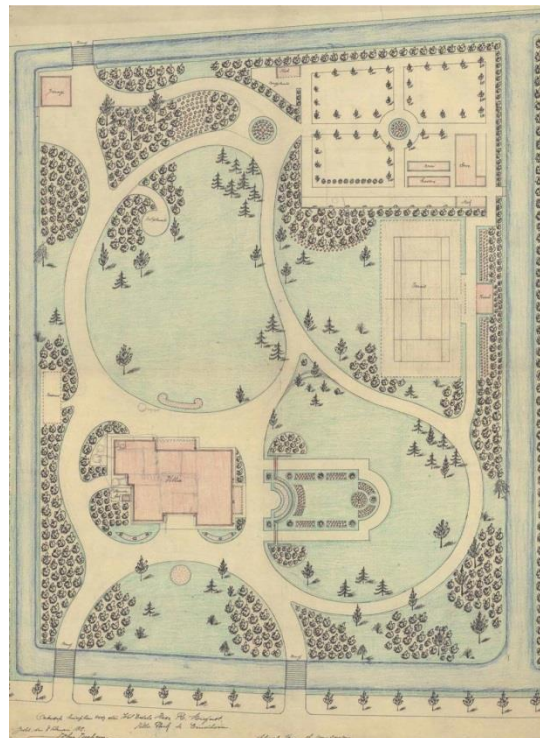
Het Loo, Apeldoorn

Broekhuizen, Leersum

Meer en Berg, Heemstede

Ontwerp villatuin, Eindhoven

3. Bezoek aan het Huis te Manpad

Contactpersoon: Iris de Graaff, 023 547 5040. Liefst 4 weken voorafgaand aan de rondleiding contact opnemen.

Tijdens de excursie worden de leerlingen begeleid door een of meer vrijwilligers. De kosten bedragen € 40. Een vrijwilliger begeleidt 15 à 20 leerlingen.

Dit is het meest essentiële onderdeel van het project. Huis te Manpad is een uitstekend en goed bewaard voorbeeld van een buitenplaats. Bijna alle kenmerken van een landgoed zijn hier terug te vinden. Het bezoek / de rondleiding is vooral gericht op de uiterlijke kenmerken, maar er wordt ook aandacht besteed aan de leefwijze van de bewoners.

Tijdens de rondleiding komen de volgende aspecten aan de orde:

- kenmerken van de Franse en de Engelse tuin
- de vestigingsfactoren
- aandacht voor kenmerken van de buitenplaats

Indien een camera wordt meegenomen kan een beeldverslag ter plaatse worden gemaakt en op school een powerpoint worden getoond als verwerking.

Het beeldverslag kan ook op de website van de HVHB worden geplaatst. Stuur het naar secretaris@hv-hb.nl.

4. Lessuggesties na het bezoek

Terugblik: wat heb je gezien.

Beelden van de elementen van een buitenplaats (oranjerie, landhuis, slangenmuur, moestuin, kruidentuin, vijver, koetshuis, tuinbeelden, ijskelder, lanen, theehuis, pachtershuis).

Groepsgesprek naar aanleiding van deze beelden.

Beelden Huis te Manpad

Laan en vijver Huis te Manpad

Slangenmuur, Huis te Manpad

Menagerie en oranjerie, Huis te Manpad

Tuinmanswoning, Huis te Manpad

Powerpoint

Leerlingen maken een powerpoint van de excursie aan het Huis te Manpad en presenteren die.

Google Earth

In de 17de en 18de eeuw waren er in en rond Heemstede zo'n 40 buitenplaatsen. Daarvan zijn er nu nog een aantal over.

Welke buitenplaatsen kun je vinden op Google Earth?

Berkenrode, Herenweg

Ipenrode, Herenweg

Hartekamp, Herenweg

Oude Slot, Heemstede

Meer en Bosch, Achterweg

Bosbeek, Glipper Dreef

De Gliphoeve, Glipperweg

Groenendaal

Elswout

Colofon

Het erfgoedproject 'Huis te Manpad' behoort tot de 'Leerlijnen Cultureel Erfgoed Heemstede'. Het is tot stand gekomen op initiatief van de Jacobaschool, namens het Heemsteeds basisonderwijs, en met financiële steun van de provincie Noord-Holland in het kader van de Uitvoeringsregeling Cultuureducatie 2009 Samenwerkingsprojecten Basisscholen.

Bronnen

Lucia Albers e.a., *Het landgoed de Hartekamp in Heemstede* (HVHB, 1982)

Lucia Albers e.a., *Vier eeuwen Voorkeoek-Ipenrode; een historische buitenplaats in Heemstede* (HVHB, 2001)

Michel Bakker e.a., *Groenendaal – van buitenplaats tot wandelbos* (HVHB, 2013)

René W. Chr. Dessing en Jan Holwerda, *Nationale gids historische buitenplaatsen* (Stichting Uitgeverij Noord-Holland, 2012)

Barbara Joustra, *Het Huis te Manpad. Huis, park en bewoners door de eeuwen heen* (2003, 2004)

Hans Krol, *De geschiedenis van het buitengoed Bosbeek in Heemstede en van het adellijk geslacht Van Merlen* (HVHB, 1987)

Samenstelling

Huub Zenden, voormalig directeur De Ark

Hanneke Prins-Roozen, voormalig directeur Jacobaschool

Adviezen

Marjo Berendsen

Cultuurcompagnie Noord-Holland

Jaap Verschoor

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Hans Krol

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Mieke Wilmink

voormalig rondleider Manpad